

Nyt og noter

De reformerte menigheds skolevæsen i København

Af Christian Larsen

Landsarkivet for Sjælland m.m. modtog for nogen tid siden den tysk og den fransk reformerte menigheds arkiv, som nu er blevet ordnet og registret. Der er tale om et velbevaret arkiv, hvor der er arkivalier helt tilbage til 1680'erne. De reformerte menigheder i Danmark skyldes først og fremmest Christian 5.s dronning Charlotte Amalie. Hun var prinsesse af Hessen-Kassel og reformert. Da hun i 1667 ægtede den daværende kronprins Christian, fik hun indføjet en bestemmelse i ægteskabskontrakten om, at hun måtte udøve sin reformerte religion, der ellers var forbudt i det strengt luthersk-ortodokse Danmark-Norge.

Da Ludvig 14. af Frankrig i 1670'erne og 1680'erne indledte en hårdere kurs mod landets reformerte (i Frankrig kaldet huguenotter), valgte mange af dem at flygte, hovedsageligt til Schweiz og Nederlandene, men en del valgte at bosætte sig i England, Tyskland og Danmark. Charlotte Amalie fik udvirket, at huguenotterne i 1681 fik fri religionsudøvelse i bl.a. Fredericia, og at Christian 5. i 1685 udstedte omfattende privilegier. Foruden franskmænd kom der også kolonister af tysk og nederlandsk oprindelse, og fra 1689 var der tale om to danske menigheder: en fransk reformert og en tysk reformert.

Blandt privilegierne var ret til at holde skole; dog måtte der kun undervises børn af den reformerte trosbekendelse. Den tyske skole blev oprettet 12. oktober 1687 og skal efter sigende have ligget i Laksegade. I 1737 købte man Klareboderne 6 og indrettede skolen her, men allerede i 1765 flyttede man igen. Menigheden havde nemlig oprettet et opfostringshus, og man havde derfor behov for større lokaler. Efter at kongen havde godkendt planerne, erhvervede man Åbenrå 29 med plads både til skole og opfostringshus. Opfostringshuset blev nedlagt i 1823, men skolen fortsatte på adressen frem til 1887, hvor man flyttede ind i nye lokaler i Gothersgade 109. Selv om skolen var for begge køn, var elevtallet ikke stort: 22 elever i 1802, 67 i 1860 og 108 i 1915. Skolen blev grundet økonomiske vanskeligheder lukket i sommeren 1926.

I tilknytning til skolen oprettedes i 1919 Reformert Skoleforening i København. Efter skolens nedlæggelse blev foreningen ophævet i 1926.

Den franske menighed havde ligeledes en skole, oprettet i 1725, men allerede i 1690 omtales i kirkens arkiv skolelærere. Der var imidlertid for få fransk reformerte børn til at holde skolen i gang, og i 1816 nedlagdes skolen, og børnene overførtes til den tyske skole. Den franske skole har ikke efterladt sig et særskilt arkiv.

Fra den tyske skole er der bevaret elevprotokoller 1811-1926, forsømmelsespro-

tokoller 1892-1926, karakter- og eksamensmateriale 1802-1926, fotoalbum 1885-1926 samt materiale om Reformert Skoleforening i København 1919-1926. Disse arkivalier er udskilt til et særligt skolearkiv. Desuden findes der i den tysk reformerte kirkes arkiv forhandlingsprotokol for skolekommissionen 1816-1851, regnskabsmateriale 1765-1920 samt forhandlings- og regnskabsprotokol for opdragelseshuset 1764-1891.

Billedet viser den tysk reformerte skoles lærere og elever i 1909, fotograferet foran den reformerte kirke i Gothersgade (Landsarkivet for Sjælland m.v.).

Skolejubilæum i Esbjerg

Verner Bruhn

Den 1. oktober 1877 åbnede den første kommunale skole i nybyggerbyen Esbjerg, og såvel kommune som lærerforening fejrede 125-års jubilæet med en række arrangementer. På alle 20 skoler blev eleverne trakteret med både skolehistorie og kage-mand, og på fem skoler var der åbent-hus arrangementer for forældre med forskellige skolespørgsmål som tema. Esbjerg Lærerforeningen udgav dels en samling artikler om pædagogiske emner, dels en række skoleerindringer. På Seminariet i Esbjerg holdtes der »Pædagogisk torv« med et væld af stande, workshops m.v. samt foredrag af Erik Clausen. Endvidere åbnedes en skolehistorisk udstilling på Byhistorisk Arkiv med titlen Fra Blækhustil mus og i den forbindelse har arkivet etableret en database med 700 skolehistoriske billeder med tekst og kommentarer. Den kan ses på www.frablækhusstilmus.dk. Et udsnit af den er udgivet på en cd-rom som alle lærere i kommunen har fået til brug i undervisningen.

Selskabet for Dansk Skolehistorie

Selskabets 35. årsmøde blev holdt den 3. november 2001 på Det Kgl. Vaisenhus i Nr. Farimagsgade i København. I arrangementet indgik forstander **Martin Agerbak Madsens** interessant redegørelse for Vaisenhusets historie gennem 275 år; Frederik 4.s beslutning i 1720 om en skole for forældreløse børn, både drenge og piger, førte til grundlæggelsen på Nytorv i 1727; huset måtte udvides efter den store brand i 1728. Her virkede Vaisenhuset – som kost-skole – indtil ødelæggelsen ved den næste brand i 1795. I 1811 kunne Vaisenhuset åbne på Købmagergade; fra 1826 boede børnene ikke på skolen. Den nye store flotte bygning i Farimagsgade – i italiensk renæssancestil ved arkitekt C.F. Rasmussen blev indviet i 1875 og smukt restaureret i 2001-02. Vaisenhusets kgl. privilegier ved udsendelse af salmebøger, biber og katekismer samt stedets pædagogiske pionerånd fik mange kommentarer fra både Agerbak og den store forsamling. Interessen var ikke mindre under rundgangen i huset.

I årsmødet indgik også en hyldest til rektor **Jørgen Egedal Poulsen**, just fyldt 80, for hans enestående indsats i samspillet mellem skole og erhverv såvel i Forsøgsskolen på Emdrup-borg som på Statens Pædagogiske Forsøgscenter i Rødovre. Talerne var bl.a. **Wilhelm Marckmann**, **Ejvind Jensen** og **Winnie Grønsved**.

Ved den efterfølgende generalforsamling, hvor **Grethe Ilsøe** påtog sig dirigent-hvervet, udtrykte **Vagn Skovgaard-Petersen** sin glæde over den indholdsrige bog, der er udsendt af både Selskab og Museum: »Institut-Selskab-Museum«. Desuden drøftedes årbogen, færdiggørelsen af Læreruddannelsens Historie samt udgivelsen af en stor skole- og uddannelseshistorisk bibliografi, hvortil der er søgt om fondsmidler. Arbejdet forelå stort set færdigt i manuskript, udarbejdet af cand.mag. **Christian Larsen**.

Regnskabet blev godkendt, og kontingentet fastsat som uændret.

Styrelsesvalget: **Flemming Lind Hansen** havde ikke ønsket genvalg, se omtalen under Redaktionelt i årbogens indledning. I hans sted indvalgte **Karen Braad**, der er lektor på Blaagaard Seminarium og Ph.d.studerende. Genvalgt blev **Thorstein Balle**, **Erik Nørr** samt **Vagn Skovgaard-Petersen**.

Ved det efterfølgende styrelsesmøde konstituerede styrelsen sig med **Søren Ehlers** som Selskabets formand, **Erik Nørr** som næstformand, **Lejlf Degnbol** som kasserer og **Inger Schultz Hansen** som sekretær. Årbogens to Reaktører fortsætter, ligeledes redaktionsudvalget.

Den nye formand takkede sin forgænger for 25 år i formandssædet. Han ville ikke garantere, at han selv tog et tilsvarende tidsrum.

Søren Ehlers

Forstander Martin Agerbak Madsen fortæller Selskabets medlemmer om historie og pædagogik bag Det kgl. Vaisenhus. Årsmødet 2001.